

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 7 | ניסן תשע"ז - אפריל 2017

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם – נייר מידע ראשון מסוגו שמפרסם מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מדי רבעון – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים שבהן.

גיליון מס' 7 מתמקד בסיוע לנפגעי טרור באירופה: בעקבות גל של פעולות טרור, מדינות האיחוד האירופי מחפשות דרכים לשפר את הסיוע לנפגעים, תוך שיתוף פעולה עם מדינת ישראל שמפעילה מערכת ייחודית של תגמולים לנפגעי פעולות איבה.

קריאה נעימה,
פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

ריבוי פעולות טרור באירופה: ממשלות האיחוד האירופי משתפות פעולה לשיפור הסיוע לנפגעי טרור

בינואר 2017 התקיים בפריז הכנס הבינלאומי הראשון לסיוע לנפגעי טרור בחסותו של ארגון אונסק"ו. נציגים מכ-30 מדינות (בהן ישראל) השתתפו בדיוני הכנס. שלוש החלטות התקבלו במהלך הכנס: קידום חילופי מידע, שיפור התמיכה והפיצוי הכספי לנפגעי טרור ותמיכה בנפגעים בטווח ארוך.

בניגוד למצב הקיים בישראל, ברוב מדינות אירופה אין חקיקה ספציפית המחייבת סיוע ציבורי לנפגעי טרור אלא חקיקה לקורבנות אלימות באופן כללי (פשיעה, תאונות וכו'). הפרלמנט האירופי פרסם אומנם בשנת 2012 הנחיה הממליצה לממשלות לפצות את נפגעי הטרור (Directive 2012/29/EU), אך רק מדינות מעטות אימצו אותה במלואה.

בעקבות ריבוי פיגועי הטרור באירופה, הממשלות מחפשות כעת דרכים לשפר את הטיפול בנפגעים. להלן דוגמאות ממדינות אחדות באירופה:

צרפת: זו המדינה האירופית המתקדמת בתחום הסיוע לנפגעי טרור. עוד ב-1986, הקימה ממשלת צרפת קרן ערבות לנפגעי טרור (FGTI). כיום הקרן ממומנת ממס מיוחד בסך 4.30 אירו המוטל על כל חוזה לביטוח נכס שנחתם בצרפת. הפיצוי לנפגעים נחשב לגבוה ביותר בכל מדינות אירופה.

גרמניה: אין חוק ספציפי לנפגעי טרור אלא חוק כללי לנפגעי אלימות הקיים משנת 1976 – **פיצויים לנפגעי אלימות** (Opferentschädigungsgesetz). חוק זה מספק מענה לכל עבירות האלימות (פשיעה, טרור וכו') ומאפשר לנפגע לתבוע בתנאים מסוימים פיצויים חד-פעמיים מהמדינה על נזקי גוף אבל לא על נזק נפשי.

ספרד: קיים חוק משנת 2011 הקובע כללים לתשלום פיצויים לנפגעי טרור. הפיצויים ניתנים על נזקים פיזיים ונפשיים והם משולמים כסכומים חד-פעמיים.

איטליה: ב-1990 חוקק חוק ראשון הקובע תשלום פיצוי לנפגעי טרור שאיבדו את כושר העבודה שלהם ב-25% לפחות. ב-2004 הורחב החוק לכל הנפגעים, ובמקרה של מוות – למשפחת ההרוג.

אנגליה: קיימת תוכנית לפיצוי על פגיעות פליליות (Criminal injuries compensation scheme) שבמסגרתה מי שנפגע מעבירת אלימות (גם טרור) באנגליה, בוויילס ובסקוטלנד זכאי לתבוע פיצוי מהמדינה. התוכנית מופעלת במתכונות שונות מ-1964. חלק מהמימון מקורו בתרומות (Charitable donations).

הולנד: בהתאם לחוק משנת 1976 (ושהורחב ב-2011) הוקמה קרן לפיצוי נפגעי פשיעה אלימה (Damages fund for violent crimes act), שמטרתה לשלם פיצויים לנפגעים אלה, בהם נפגעי טרור. הקרן ממומנת מכספי מסים ופועלת במשרד המשפטים.

בכנס שהתקיים בפריז בינואר האחרון, מדינות רבות הראו עניין רב במודל הישראלי לפיצוי לנפגעי פעולות איבה, ובתחילת מרץ 2017 ממשלת צרפת אף הכריזה בהודעה לעיתונות על "התחזקות הקשרים בין צרפת לישראל בתחום הסיוע לנפגעים".

הידעתם?

המוסדות לביטחון סוציאלי בעולם מגבירים את נוכחותם ברשתות החברתיות

בשנים האחרונות גבר השימוש ברשתות החברתיות על ידי המוסדות לביטחון סוציאלי בעולם.

רוב מדינות המערב (באירופה ואמריקה) מנהלות כעת חשבון באחד הרשתות החברתיות הנפוצות או יותר כגון: Facebook, LinkedIn, Twitter, Google+.

גם במדינות הפחות מפותחות (כגון ברזיל או מרוקו), הרשתות החברתיות הפכו לכלי ליצירת קשר עם מבטחי מערכת הביטחון הסוציאלי, בעיקר עם צעירים או אוכלוסיות המרוחקות ממרכזי הערים הגדולות.

ארה"ב: הביטוח הלאומי האמריקני (Social security administration) פתח חשבון בכל הרשתות החברתיות והוא מעביר דרכן עדכונים ומידע אישי לאלפי עוקבים.

קנדה: ארגונים רבים פתחו חשבון בפייסבוק ובטוויטר כגון **קופת הפנסיות של קוויבק** (Régie des rentes du Québec). הרשתות מאפשרות למסור מידע עדכני למשתמשים ולענות על שאלות אישיות.

גרמניה: המוסד הגרמני לביטוח פנסיוני (Deutsche Rentenversicherung Bund) מפרסם בפייסבוק עדכונים שוטפים על תנאי זכאות לקצבת זיקנה, גובה הקצבאות וכו'.

צרפת: כחמישים מוסדות לביטחון סוציאלי נמצאים ברשתות החברתיות. לדוגמה, חשבון פייסבוק של "קופת קצבאות המשפחה" (Caisse d'allocations familiales) מביא מידע עדכני בדומה

לאתר אינטרנט. ברשתות אחרות המבוטח יכול לשאול שאלות ולקבל תשובות מאנשי מקצוע בנושאים כלליים וגם בבעיות אישיות.

איטליה: חשבון הביטוח הלאומי של איטליה (Istituto nazionale della previdenza sociale) מוקדש ברובו לאינטראקציות בין המבוטחים לפקידי המוסד.

העלאת גיל הפרישה? לא בפולין ובקנדה

בניגוד למגמת העלאת גיל הפרישה ברוב המדינות המפותחות, שתי ממשלות במערב מסרבות להעלות את גיל הפרישה החוקי או מבטלות את העלייה המתוכננת.

פולין: על-פי רפורמה שחוקקה ב-2012, גיל הפרישה היה אמור לעלות בהדרגה ל-67 לגברים ונשים עד שנת 2020. בדצמבר 2016 ביטלה ממשלת פולין את הרפורמה: גיל הפרישה יחזור באוקטובר 2017 לרמתו שלפני הרפורמה – 60 לאישה ו-65 לגבר.

קנדה: מ-2012 אין חובת פרישה בשל גיל אלא קיים גיל הזכאות לפנסיה מלאה (age of retirement eligibility). על-פי החלטת ממשלת קנדה הקודמת (קונסרבטיבית), גיל הזכאות היה אמור לעלות מ-65 ל-67 עד 2023. הממשלה הנוכחית (ליברלית) בראשות ג'סטין טרודו החליטה לבטל את ההחלטה הקודמת, כדי לצמצם את העוני בקרב הקשישים.

ההוצאה הציבורית על ביטחון סוציאלי באיחוד האירופי: כמעט חמישית מהתמ"ג בשנת 2015

בתחילת מרץ 2017 פרסמה המערכת הסטטיסטית של אירופה (Eurostat) נתונים עדכניים על ההוצאה הציבורית לביטחון סוציאלי לשנת 2015: מדינות האיחוד האירופי השקיעו 19.2% מהתמ"ג שלהן בתחום הביטחון הסוציאלי. לשם השוואה, בישראל ההוצאה הציבורית על רווחה היתה כ-16.0% מהתמ"ג שלה (נתוני OECD).

שיאניות אירופה בהוצאה ציבורית על ביטחון סוציאלי יחסית לתמ"ג הן פינלנד (25.6%) וצרפת (24.6%). בתחתית הרשימה נמצאות אירלנד ואיסלנד, המוציאות הכי פחות (9.6%).

הנתונים האחרונים שפרסם היורוסטט מצביעים על הבדלים ניכרים בין המדינות גם בחלק התוצר המוקדש לכל אחד מתחומי הביטחון הסוציאלי:

זיקנה: יוון – 15.7% מהתמ"ג, לעומת אירלנד – 2.4%.

שאירים: איטליה – 2.8% מהתמ"ג, לעומת איסלנד – 0.0%.

נכות ומחלה: נורבגיה – 6.7% מהתמ"ג, לעומת בולגריה – 0.2%.

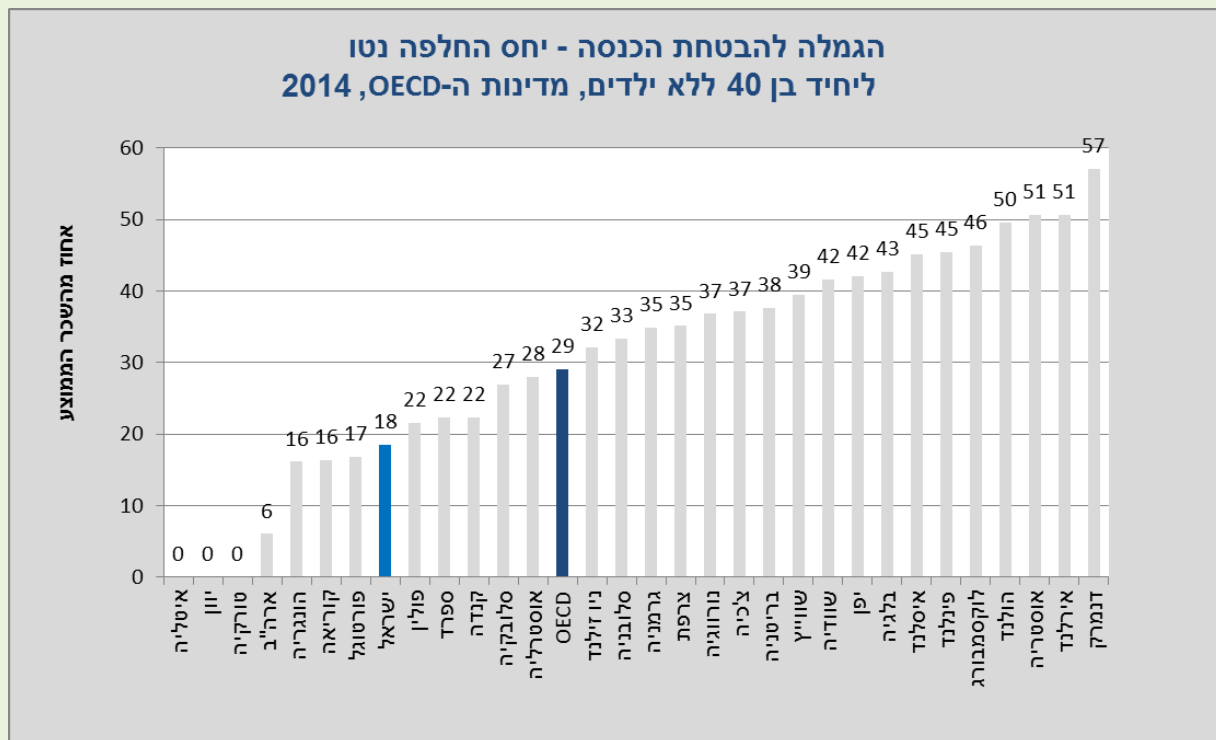
משפחה: דנמרק – 4.6% מהתמ"ג, לעומת ספרד – 0.6%.

אבטלה: פינלנד – 2.7% מהתמ"ג, לעומת אנגליה – 0.2%.

המספרים מספרים: ישראל בעולם

לחיות על קצבאות? לא בישראל

גמלה להבטחת הכנסה נועדה להבטיח קיום בסיסי ליחידים או למשפחות שרמת הכנסתן נמוכה לאחר שמוצתה זכאותן לגמלאות אחרות (למשל דמי אבטלה). **יחס החלפה נטו** (net replacement rate) למקבלי גמלה להבטחת הכנסה הוא אחד המדדים החברתיים המחושבים על ידי ה-OECD. בדוח האחרון של הארגון, **תמונת מצב של החברה** (Society at a glance 2016), מוצגים מדדים של צדק חברתי הבוחנים את האפשרות לחיות על קצבאות (Living on benefits). כותבי הדוח חישבו את סכום הגמלה להבטחת הכנסה ליחיד בן 40 ללא ילדים כאחוז מהשכר הממוצע במדינות השונות:

בישראל, כמו בכל מדינות המערב, הגמלה להבטחת הכנסה נמוכה בהרבה מהשכר הממוצע במשק. ב-2014, יחס ההחלפה במדינות ה-OECD היה כ-29% בממוצע, עם הבדלים גדולים בין המדינות. הולנד, אוסטריה, אירלנד ודנמרק מבטיחות את יחס ההחלפה הגבוה ביותר (50%-60%). גם במדינות כגון שוודיה, יפן, בלגיה ופינלנד, יחס ההחלפה (40%-50%) גבוה מממוצע ה-OECD. קצת מעל הממוצע נמצאות מדינות כגון ניו זילנד, גרמניה וצרפת (30%-35%). בישראל, יחס ההחלפה למקבלי גמלה להבטחת הכנסה נמוך במיוחד (18%). דוח ה-OECD מדגיש שישראל היא אחת המדינות היחידות במערב שבה הגמלה לצעירים נמוכה יותר מהגמלה למבוגרים.

מקורות

• פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי
<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>

- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA): *Social Security Programs Throughout the World*
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*
- European statistics (Eurostat) : *Social protection statistics*